

ՏԻՐՈՒՆԻ

ՓՐՈՖ. ԴՈՒՍ. ԱԻԵՏԻՍ Գ. ՍԱՆՃԵԱՆԻ ԿԵՆՍԱԳՐԱԿԱՆ ԳԻՄԵՐ
1921-1995

Ծնած է Կիլիկիոյ Մարաշ քաղաքը՝ 1921 թուի Փետրուարի 24ին: Անդրանիկ զաւակն է իր ծնողաց՝ Գրիգորի եւ Նազելիի: 1922 թուին, երբ ֆրանսական հոգատար (մանդատ) իշխանութիւնները Կիլիկիան կը յանձնեն քննական թուրք կառավարութեան, ուրիշ հայ ընտանիքներու մօտ՝ Սաննեան ընտանիքն ալ կը տեղահանուի, եւ եօթը տարի Սուրիոյ, Լիբանանի եւ հիւսիսային Պաղեստինի զանազան գաղթակայաններու մէջ ապրելէ ետք՝ 1929 թուին վերջնականապէս կը հաստատուին Երուսաղէմ քաղաքը:

Երուսաղէմի մէջ՝ Աւետիս Սաննեանը կը յաճախէ Հայոց Պատրիարքութեան հովանաւորութեամբ հաստատուած Ս. Թարգմանչաց մայրակրթարանը, եւ ապա Պիշոպ Կորաստ անգլիական միջնակարգ վարժարանը, որուն աւարտական վկայականը կը ստանայ 1939 թուին: Իր ծնողաց միութեան անձուկ վիճակին բերումով, ան չի կրնար իր ուսումը շարունակել ու կը հարկադրուի եօթը տարի պաշտօնավարել, երկու տարի Պաղեստինի Բրիտանական Հոգատար կառավարութեան պաշտօնատուններէն մէկուն մէջ, եւ հինգ տարի Բրիտանական Պարսիզ դրամատան մէջ:

1946 թուին, Գահիրէի Հայ Հիմնադրամին տրամադրած մասնակի կրթաթոշակը հնարաւորութիւն կը ստեղծէ, որ ան յաճախէ Պէյրութի Ամերիկեան Համալսարանը: Տրուած ըլլալով, որ միջնակարգ վարժարան աւարտելէ ետք Պաղեստինի պետական բնութիւնները անցուցած էր գերազանցիկ արդիւնքներով, ան կ'ընդունուի համալսարանի երկրորդ կուրսը: Համալսարանական վերջին երկու

տարիներուն՝ ան կը պարգեւատրուի Պէյրութի Պրիթիշ Դաւումըլի կրթաթոշակներով, եւ 1949 թուին կը ստանայ անգլիական գրականութեան բնագաւառին մէջ Պսակաւոր Արուեստից կոչումը՝ գերազանցիկ գնահատումով:

1949 թուին՝ Սաննեանը կը մեկնի Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներ Միշիկընի Համալսարանին մէջ իր ուսումը շարունակելու նպատակով: Տարի մը վերջ՝ 1950թ. ան յիշեալ համալսարանէն կը ստանայ, դարձեալ անգլիական գրականութեան մէջ, Մագիստրոս Արուեստից կոչումը:

1950 թուի աշնան՝ ան կը սկսի իր դոկտորական ուսումները հետապնդել Միշիկընի Համալսարանի Արեւելագիտութեան Ֆակուլտետին մէջ: Սակայն, միութեան դժուար պարագաներու բերումով՝ ան կը հարկադրուի երկու տարիով (1953-54 թթ.) ընդհատել իր ուսումնական աշխատանքները, եւ Նիւ Եորք քաղաքին մէջ կը պաշտօնավարէ որպէս Ամերիկահայոց Առաջնորդարանի դիւանապետ:

1956 թուին՝ Սաննեանը կը պաշտպանէ իր դոկտորական դիսերտացիան՝ «Ալեքսանդրէի Սաննեանը (Հաթայ) - Ուսումնասիրութիւն Ֆրանսա - Թուրքա - Սուրիական Յարաբերութիւններուն» թեմայով: Ի դէպ պէտք է յիշել, թէ այդ թէզը պաշտպանելով՝ Սաննեանը կը ստանայ Միշիկընի Համալսարանի Արեւելագիտութեան Ֆակուլտետին կողմէ տրուած առաջին դոկտորական կոչումը:

Դոկտ. Սաննեանի հայագիտական գործունէութիւնը կը սկսի 1957 թուին՝

երբ ան Պոսթընի Հարվըրտ Համալսարանի Մերձաւոր Արեւելեան Ուսմանց Կեդրոնին մէջ կը կոչուի յետ-դոկտորական գիտաշխատողի պաշտօնին: Այս նշանակումը կը զուգահիշի Հայագիտական Ուսմանց Ընկերակցութեան Հարվըրտ Համալսարանի մէջ հայագիտական ամպիոն մը հաստատուելու նպատակով հիմնադրամը գոյացնելու ճիգերուն:

Ան որպէս գիտաշխատող կը պաշտօնավարէ չորս տարի (1957-1961 թթ.) որուն ընթացքին անոր գլխաւոր պարտականութիւնը կ'ըլլայ պատրաստել իր առաջին գիրքը, «Պատմական Սուրիոյ հայկական գաղութները օսմանեան տիրապետութեան տակ» (անգլիական լեզուով), որ 1965 թուին լոյս կ'ընծայուի Հարվըրտ Համալսարանի Հրատարակչութեան կողմէ: Ի դէպ պէտք է յիշել, որ նոյն համալսարանի Արեւելագիտական Ուսմանց Կեդրոնի տնօրէն՝ Սըր Համիլթըն Քիրքի ընձեռած նւթական միջոցներով՝ 1958 թուին Սաննեանը, իր գրքին համար նւթեր ապահովելու նպատակով, վեցամսեայ գիտահետազոտական ուղեւորութիւն մը կ'ընէ արտասահման քաղաքիւ երկիրներու մէջ, եւ այս առիթով առաջին անգամ կ'այցելէ նաեւ Հայաստան:

Գիտաշխատողի պաշտօնին զուգընթացաբար, 1958 թուականէն սկսեալ՝ Սաննեանը Հարվըրտ Համալսարանի մէջ կը դասաւանդէ գրաբար լեզուն: 1961 թուին նոյն համալսարանին մէջ կը նշանակուի որպէս հայագիտութեան օգնական փրօֆեսոր: Այս նշանակումը նախընթաց չունեցող իրադարձութիւն մըն էր, տրուած ըլլալով, որ ԱՄՆ-ի պատմութեան մէջ առաջին անգամ ռեւ գիտնական հայագիտութիւն դասաւանդելու նպատակով պաշտօնի կը կոչուէր: Իր այս նոր հանգամանքով՝ Փրոֆ. Սաննեանը, Արեւելագիտութեան կեդրոնի տնօրէն Սըր

Համիլթըն Քիրքի թելադրութիւններով, կը հիմնադրէ ԱՄՆ-ի առաջին հայագիտական ուսմանց ծրագիրը, որ կ'ընդգրկէր հայերէն լեզուն, գրականութիւնը եւ մշակութի պատմութիւնը:

Հարվըրտ Համալսարանի մէջ ութ տարի (1957-1965) պաշտօնավարելէ ետք, 1965 թուին Դոկտ. Սաննեանը մասնաւոր հրաւերով կը տեղափոխուի Քալիֆորնիայի Համալսարանի (Լոս Անճելըս) Մերձաւոր Արեւելեան Լեզուներու եւ Մշակոյթներու Ֆակուլտետը՝ իրրեւ հայագիտական ուսմանց օժանդակ փրոֆեսոր, եւ երեք տարի վերջ, 1968ին, անոր կը շնորհուի լիիրաւ փրոֆեսորի կոչում: 1969 թուին՝ նոյն համալսարանին մէջ փրոֆ. Սաննեանը կը կոչուի Գրիգոր Նարեկացիի անուան հաստատուած հայագիտական ամպիոնի վարիչի պաշտօնին: Կարեւոր է շեշտել այն պարագան՝ թէ այս ամպիոնին հաստատումը Քալիֆորնիայի Համալսարանի պատմութեան մէջ աննախընթաց երեւոյթ մըն էր, որովհետեւ այդ նպատակին համար հայթայթուած մեծաւոր հիմնադրամին շնորհիւ՝ այսուհետեւ հայագիտութիւնը կը դրուէր մշտնջենական գետնի վրայ: Դարձեալ, 1969 թուին Փրոֆ. Սաննեանը յիշեալ Արեւելագիտութեան Ֆակուլտետին մէջ կը հիմնադրէ դոկտորական ուսմանց ծրագիրը՝ հայագիտական ամպիոնի ծիրին մէջ: 1985թ. վեց ուսանողներ Փրոֆ. Սաննեանի ղեկավարութեամբ կը պատրաստեն իրենց դոկտորական դիսերտացիաները հայ գրականութեան վերաբերեալ զանազան թեմաներու շուրջ:

1970-74թթ. Փրոֆ. Սաննեանը վարած է Քալիֆորնիայի Համալսարանի Մերձաւոր Արեւելեան Լեզուներու եւ Մշակոյթներու Ֆակուլտետին տնօրէնի պաշտօնը: Այս Ֆակուլտետին մաս կը կազմեն Հնադարեան Մերձաւոր Արեւելի ուսումները, արաբագիտութիւնը,

հայագիտութիւնը, եբրայագիտութիւնը, իրանագիտութիւնը, սեմագիտութիւնը եւ քրեագիտութիւնը:

Փրոֆ. Սաննեանը հեղինակն է ութը գրքերու եւ մօտաւորապէս քառասուն գիտական յօդուածներու եւ գրախօսութիւններու: Անոր գիրքերէն երկուքը հրատարակուած են Հարվըրտ Համալսարանի, ուրիշ երկու գրքեր Բալիֆորնիայի, եւ ուրիշ հատոր մըն ալ Հունգարական Ակադեմիայի հրատարակչութիւններուն կողմէ: Վերջապէս, փրոֆեսէօրէն «Վահան Թէֆեան, Նամականի» ստուարածաւալ հատորը, որ հրատարակուած է Թէֆեան Մշակութային Միութեան մախաճեռնութեամբ, 1984 թուին արժանացած է Հայկաշէն Ուզունեան գրական մրցանակին:

Փրոֆ. Սաննեանը հիմնադիրներէն մին է ԱՄՆ-ի մէջ հաստատուած «Սոսայըթի Ֆոր Արմինիըն Սթատիզ» (Հայագիտական Ընկերակցութիւն) կազմակերպութեան, որուն կ'անդամակցին հայագիտութեամբ զբաղուող հայ թէ օտար գիտնականներ: Փրոֆ. Սաննեանը քանիցս ընտրուած է որպէս այս կազմակերպութեան մախագահ, եւ եղած է խմբագիրը անոր անգլերէն լեզուով հրատարակուող «Ճըրնըլ Օվ Տը Սոսայըթի Ֆոր Արմինիըն Սթատիզ» պարբերականին:

Փրոֆ. Սաննեանը սերտ կապեր ունէր մաեւ հայկական երկու կրթական հաստատութիւններու հետ: 1974 թուականէն ի վեր՝ ան եղած էր անդամ Լա Վըրնի (Բալիֆորնիա) Ամերիկահայ Միջազգային Բոլէճի հոգաբարձութեան եւ վարչական մարմնին եւ մախագահն էր Բոլէճին ակադեմիական յանձնախումբին: Իսկ 1981 թուականէն ի վեր՝ ան եղած էր մախագահը Լոս Անճելըսի Թէֆեան Մշակութային Միութեան Արշակ Տիգրանեան վարժարանի հոգաբարձութեան:

1986 թուականի Սեպտեմբեր 22ին,

Ամենայն Հայոց Հայրապետ Վազգէն Ա. կոնդակով մը «Ս. Սահակ- Ս. Մեսրոպ» շքանշանով պարգեւատրեց Փրոֆ. Սաննեանը:

Մարտ 7, 1987ին մեծ շուքով տօնուեցաւ Փրոֆ. Սաննեանի Հայագիտական գործունէութեան 30 ամեակը, Լոս Անճելըսի Շերաթըն-Նունիվըրսըլ պանդակին մէջ:

Փրոֆ. Սաննեանը ամուսնացած է 1950 թուին՝ Հելեն Գարակեօզեանի հետ: Ունին մամչ գաւակ մը Գրիգոր անունով, որ ստացած է դոկտորական կոչում Ինտիանա Համալսարանէն՝ քաղաքական գիտութիւններ քննադատին մէջ: Գրիգորն ու իր կինը՝ Անտրէան, որ մոյցպէս դոկտորական կոչում ստացած է միեւնոյն համալսարանէն, կը պաշտօնավարեն որպէս քաղաքական գիտութիւններու փրոֆեսէօրներ Փենսիլվանիա մահանգի Բաֆնի Համալսարանին մէջ:

1995 Յուլիս 22ին, Փրոֆ. Աւետիս Սաննեան իր մահկանացուն կնքեց, եւ Յուլիս 27ին ազգային յուղարկարարութիւնը տեղի ունեցաւ Լոս Անճելըսի Ֆորէսթ Լօն գերեզմանատան մէջ:

Սգակիրներ՝

Այրիկն՝ Հէլեն Սաննեան

Մայրը՝ Նագելի Սաննեան

(Տիբրոյթ-Միշիկըն)

Որդին եւ հարսը՝ Փրոֆէսէօրներ Կրէկըրի եւ Անտրէա Սաննեան

Թոռնիկը՝ Ալեքս Սաննեան

Նոյրայրները՝ Արսէն Գ. Սաննեան եւ ընտանիք (Տիբրոյթ-Միշիկըն)

Տէր եւ Տիկին Կարապետ Գ. Սաննեան եւ ընտանիք (Պէլյոու-Լիբանան)

Տէր եւ Տիկին Յարութ Գ. Սաննեան եւ ընտանիք (Տիբրոյթ-Միշիկըն)

«ՆՈՐ ՕՐ»